

V. B. Avdejev, A. N. Sevast'janov. **Rasa i etnos: ruskim ženščinam posvi-jaščajetsja.** Moskva: Knižnyj mir, 2008. ISBN 978-5-8041-0285-3

I když se kniha autorů Vladimíra Avdejeva a Aleksandera Sevast'janova tváří jako vědecká publikace a jako učební pomůcka ke studiu vědeckého oboru „etnopolitiky“, je z bližšího pohledu ihned patrné, že o nějaké vědeckosti nemůže být příliš řeč. Je dokonce s podivem, že něco takového mohlo být vůbec v dnešní době vydáno.

Již jméno prvního z autorů – Vladimíra Avdejeva (ruského spisovatele a publicisty, původním povoláním vojáka, který se nijak netají svým rasistickým smýšlením) dává celkem jasnou informaci o tom, o co této příručce „rasologie“ jde (Avdejev je právě duchovním otcem této pavědy, která je v ostrém rozporu s moderní antropologií a která si – přes snahu vytvořit zdání nové vědecké disciplíny – v lecčems nezadá s rasovými teoriemi nacistické Třetí říše). Velmi zjednodušeně řečeno, jde o pokus (mimočodem velmi chabý) „vědeckými prostředky“ ospravedlnit a snad i prosadit rasistické názory a velkoruský šovinismus nejen obou autorů (není přesně jasné, kterou část knihy, který z nich napsal, i když větší část má na svědomí pravděpodobně Sevast'janov), ale i podobně smýšlející skupiny Rusů. Nejde tedy o žádnou vědu, ale o pseudonaučnou a vysoce spekulativní literaturu na samotné hranici názorové snesitelnosti.

Za použití takových prostředků, jako jsou citace z prací zavedených a uznávaných antropologů, sociologů a dalších vědců, nebo třeba poznámkového aparátu se autoři snaží dokázat existenci odlišných ras, které nejen že mají odlišné předky (tzv. velké, čisté rasy jako árijská, ke které řadí z nepochopitelných důvodů nejen Belgičany, Francouze, ale i samotné Rusy, mají být potomky člověka „kromaňonského“, kdežto rasy druhého řádu jako černoši, židé, Indiáni, původní obyvatelé Austrálie atd. mají být potomky primitivnějších a méně inteligentních „neandrtálců“), ale v důsledku toho i odlišnou tělesnou stavbu a schopnosti (na několika stranách jsou rozebírány rozdíly ras ve stavbě lebky a mozku – nepřekvapí tedy odkazy na významné „rasology“ v minulosti, těch německých nevyjímaje). Již i ty nejformálnější vědecké prostředky však nejsou zvládnuty – jsou citováni autoři, kteří se rasovým teoriím věnovali ještě v 19. století a jejichž práce je dlouhou dobu překonána, pokud jsou citováni uznávaní vědci, jsou jejich slova často vytržena z kontextu a převrácena, autoři si citují své knihy (hlavně Sevast'janov cituje svého spoluautora a to hned několikrát), a v pořádku tak jsou snad jen citace podobně rasisticky smýšlejících autorů.

Zdání vědeckosti mají dále dodat aplikace známých a zaběhnutých teorií – především teorie centra a periferie (v tomto smyslu hovoří o jádru, kde je rasa, či etnos „nejčistější“, a o okraji, kde již dochází k míšení s jinou rasou) a hlavně pak tzv. sociální darwinismus. Zde ale opět platí *nihil novi sub sole*, a tak kniha obsahuje celou řadu rasových předsudků, které věrně znali již dávní antisemité a rasisté. Kniha tak neudivuje ani tak svým obsahem, jako skutečností, že se tak vyhraněné názory vyskytují ještě dnes a také to, že je někdo schopen vynaložit finanční prostředky na to, aby podobná kniha vůbec mohla být vydána. Z tohoto pohledu je proto spíše svědectvím o stále živém nacionalismu, xenofobii a rasismu v Rusku než věrohodným svědectvím o rozdílech mezi lidmi.

Kniha není nijak čtivá a vzhledem k tomu, že myšlenky v ní obsažené vyvolávají v normálně smýšlejícím čtenáři odpor a nechut' číst dále, nelze ji doporučit nikomu jinému než těm, kteří se snad v podobných názorech vzhlížejí. A možná ani jim ne...

Petr Matolín

Julia Friedrichs, **Gestatten: Elite. Auf den Spuren der Mächtigen von morgen.** Hamburg: Hoffmann und Campe Verlag, 2008. 255 s. ISBN 978-3-455-50051-6

Novinářka Julia Friedrichsová hledá ve své prvotině odpověď na otázku, kdo náleží k elitě a z jakého důvodu. Podnětem pro napsání knihy byla účast autorky v tzv. assessment centru konzultantské společnosti McKinsey. Jako jedna z mála kandidátů prošla celým nekolikakolovým výběrovým řízením, dostala pracovní smlouvu s velmi příznivými (finančními) podmínkami – a odmítla ji. Věrna žurnalistickému poslání se rozhodla podívat se na zoubek institucím, z nichž se zítřejší elity rekrutují, a vydala se na rok trvající rešeršní pobyt, který ji zavedl na privátní vysoké školy, kde se vyučuje byznys, na soukromá internátní gymnázia a do mateřských školek, v nichž se děti od nejtějššího věku učí vedle dnes již samozřejmé angličtiny i čínsky.

Friedrichsová v knize čerpá jednak z rešerše v terénu, jednak odkazuje zejména na Michaela Hartmanna, který se problematikou elit dlouhodobě zabývá, a zjištěné informace konfrontuje. Porovnává věty, které slýchá od představitelů navštěvovaných institucí a věty vyslovované politiky („potřebujeme nové elity“), s tím, na co byla zvyklá z dob svého dětství, z výchovy svých levicově-liberálních rodičů – kdy pojem „elita“ lehce zaváněl rétorikou Třetí říše, a platilo ho tudíž odmítnout a spíše se přiklonit apelu integrace slabších. Patřit k elitě znamená mít moc.

Způsob, jímž si autorka vybírá aktéry, které pozve k diktafonu, spolu se způsobem, jakým pak jejich výpovědi skládá za sebe, dává vzniknout mozaice, která z mnoha stran kritizuje společnost, v níž sociální mobilita téměř není možná – svoji jsou mezi svými od batolecích let přes dobu studia až po léta v zaměstnání. Fungují zde neformální „přátelské“ svazky, které usnadňují mnoho kroků – od nástupu do první práce až po budování kariéry. Chápavý čtenář pozná, kam Friedrichs míří kritikou odtrženosti elit od „normálního života“: konzultanti, v podstatě v roli robotů ženoucích se za co nejvyšší efektivitou a eficienti, nemyslí na osudy lidí, které propouštějí, aby zvýšili profitabilitu firmy, jež si objednal jejich radu.

Jedním ze silných momentů knihy je autorčino zjištění, že za přijetím na elitní (soukromou!) obchodní univerzitu nestojí průměr známek z maturitního vysvědčení (jako je tomu u přijímacího procesu na žádané obory – práva nebo medicína – na státních školách), ale test z angličtiny a pohovor o motivaci ke studiu. Ještě mnohem zajímavější obrázek si může čtenář vytvořit o stávajících studentech soukromých gymnázií – elitu z nich dělá opravdu jen to, že se k ní sami počítají, což se zakládá zejména na stavu konta jejich rodičů. V pří-